

Referanser:

Arkivsak: 23/01066-24

Saksdokumenter:

Nattverdbønn utenfor hovedgudstjenesten
Nattverd i særskilte situasjoner - soknebud
Veiledning til nattverd i særskilte situasjoner - soknebud

Ordninger for nattverd utenfor hovedgudstjenesten

Sammendrag

Kirkerådet og Bispemøtet vedtok i 2023 liturgisak for sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten (KR 65/23, BM 35/23). Liturgisaken innebar en oppdatering av ordningene for nøddåp, stadfestelse av nøddåp og soknebud, samt utarbeidelse av ordninger for nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenesten og dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner.

I denne saken blir det redegjort for forslag til de liturgiske ordningene Nattverdbønn utenfor hovedgudstjenesten og Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud. Ordningene erstatter de tidligere ordningene Nattverd gudstjeneste utenom høymessen, Felles nattverd på institusjon og Nattverd hos en syk – soknebud.

Siden forslagene anses ikke å innebære større liturgiske endringer fra allerede vedtatte ordninger og i tråd med Bispemøtets vedtak (BM8/26), anbefales det å vedta ordningene.

Forslag til vedtak

Kirkerådet vedtar de liturgiske ordningene Nattverdbønn utenfor hovedgudstjenesten og Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud.

Ordningene tas i bruk med en gang og erstatter de tidligere ordningene Nattverd gudstjeneste utenom høymessen, Felles nattverd på institusjon og Nattverd hos en syk – soknebud.

Kirkemøtet 2027 orienteres om vedtaket.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkerådet og Bispemøtet vedtok i 2023 liturgisak for sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten (KR 65/23, BM 35/23). Liturgisaken innebar en oppdatering av ordningene for nøddåp, stadfestelse av nøddåp og soknebud, samt utarbeidelse av ordninger for nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenesten og dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner. Saken følger kapittel 3 i [Regler for saksbehandling i liturgisaker](#).

På to punkter omhandler den vedtatte liturgisaken nattverdbønner. Det gjelder en revisjon av ordningen for soknebud, og nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenesten. Denne saken presenterer forslag på disse to punktene.

Forslagene er:

- Nattverdbønn utenfor hovedgudstjenesten
- Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud (med veiledning)

Nemnd for gudstjenesteliv har utarbeidet forslag til ordninger på disse punktene (NFG 10/24, NFG 35/24). Nemndas forslag på de to punktene er behandlet to ganger hver i Bispemøtet (Nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten, BM 31/25, BM 8/26), og Nattverd i særlige situasjoner, BM 22/25, BM 32/25).

I det følgende blir det redegjort for hver av de to forslagene.

Nattverdbønn utenfor hovedgudstjenesten

Ordning for hovedgudstjenesten har syv nattverdbønner (A-G). Disse bønnene kan anvendes også utenfor hovedgudstjenesten, men denne liturgisaken bygger på premisset om at det er behov for nattverdbønner som er bedre tilpasset andre situasjoner, slik som hverdagsmesser (morgen og kveld), leir og festival, samt nattverd på institusjon (jf. Igangsettingsvedtaket i Kirkerådet og Bispemøtet).

Nattverdbønnen i denne saken erstatter gjeldende to ordninger:

«Nattverd gudstjeneste utenom høymessen» (Gudstjenestebok for Den norske kirke, del I, s 281) og «Felles nattverd på institusjon» (Gudstjenestebok for Den norske kirke, del II, s 111).

Behandling så langt

Nemnd for gudstjenesteliv oppnevnte i mars 2024 en arbeidsgruppe som skulle utarbeide forslag til bønner (NFG 10/24). Arbeidsgruppen har bestått av Andreas Hilmo Grandy-Teig (sogneprest og medlem i Nemnd for gudstjenesteliv), Solveig Julie Mysen (kapellan og medlem i Nemnd for gudstjenesteliv), Yvonne Andersen (sykehjemsprest) og Astrid Sandsmark (diakon og førstelektor ved MF vitenskapelige høyskole). Arbeidsgruppens forslag ble levert til Nemnd for gudstjenesteliv som har arbeidet videre med bønnenes utforming og språk og, i tråd med ny praksis i nemnda, ble bønnene også prøvd ut.

Nemndas forslag inneholdt fire ferdig formulerte bønner utviklet med sikte på ulik bruk. Den første for kveldsmesser, den andre med sikte på leir og festival, den tredje for institusjon og den fjerde tok utgangspunkt i «call and response» fra Gudstjeneste for alle. Forslaget inneholdt også en mal for lokalt utformede nattverdbønner.

Bispemøtet behandlet nemndas forslag i oktober 2025 (BM 31/25) og hadde flere innspill til bønnene. Tre hovedinnspill var:

1. Bispemøtet ønsket ikke at det skulle åpnes opp for å lage nattverdbønner med utgangspunkt i en mal.
2. Bispemøtet ønsket én bønn som kunne tilpasses den aktuelle situasjonen på en hensiktsmessig måte.
3. Bispemøtet var opptatt av språket i nattverdbønnene og at dette måtte være læremessig godt kvalifisert.

Bispemøtet behandlet saken på nytt i februar 2026 (BM 8/26), og forslaget som foreligger er oppdatert i tråd med den behandlingen.

Kommentarer til ordningen

Generalrubrikker

Ordningen har to generalrubrikker som angir grunnleggende sider ved ordningen. Det første punktet angir når nattverdbønnen brukes og presiserer at også nattverdbønner fra hovedgudstjenesten kan benyttes. Rubrikken presiserer også at forrettende liturg avgjør hvilken nattverdbønn som benyttes i den aktuelle sammenhengen.

Det andre punktet understreker at én eller flere medliturger gjerne kan delta i nattverdbønnen.

Nattverdbønnen

Ledd 1 Innledning

Innledningen til nattverdbønnen er fleksibel og åpen. Innledningen kan flyttes til starten av gudstjenesten og det kan brukes andre innledningsord. Dette gir muligheten for å tilpasse innledningen til den aktuelle situasjonen som for eksempel på leir med mange ungdommer, morgenmesse med kirkelig ansatte eller på en institusjon for eldre. Forslaget har likevel et ferdig formulert forslag som kan velges og som sier noe grunnleggende om nattverdens sakrament (realpresens og kommunion).

Ledd 2 Lovprisning

Denne delen av nattverdbønnen har to alternativer for å ta høyde for ulike sammenhenger.

Alternativ A består av prefasjonsdialogen slik den er i hovedgudstjenesten. Det er ikke lagt inn en prefasjon, men muligheten til å gå rett over i Sanctus eller annen lovsang.

Alternativ B har en kortere oppfordring til lovsang. I dette alternativet må det følge Sanctus eller en annen lovsang. Dette oppsettet er inspirert av nattverdordningen for særlige anledninger fra 2011. I den nattverdordningen svarer menigheten, men dette svaret er tatt ut i alternativ B. Alternativ B anses å være særlig aktuelt på leir og festival. Flere slike sammenhenger feirer nattverd, men har deltakere som ikke er kjent med liturgisk tradisjon.

I begge alternativene er det mulig å ha med Sanctus eller en annen lovsang. Dette åpner for å inkludere både andre lovsangs-salmer og mer moderne lovsang i sammenhenger hvor det er mest tradisjon for dette, f.eks. på noen leirer eller ved enkelte kveldsmesser.

Ledd 3 Nattverdbønn

Det foreslås bare ett alternativ til nattverdbønn i denne ordningen. For den som ønsker andre motiver kan f.eks. en av Hovedgudstjenestens alternativer brukes.

Den foreslåtte nattverdbønnen kombinerer ulike deler av hovedgudstjenestens nattverdbønn F og Troens mysterium:

- De to første setningene er fra prefasjonsbønnen i nattverdbønn F.
- Første del av tredje setning er fra nattverdbønn F.
- Siste del av tredje setning er fra Troens mysterium (og nattverdbønn A i 1977).
- Epiklesen er fra nattverdbønn F.

Ledd 4 Innstiftelsesordene – Verba

Rubrikken tydeliggjør at innstiftelsesordene kan synges eller fremsies.

Ledd 5 Fadervår

Rubrikken tydeliggjør at Fadervår kan synges eller fremsies. Det er lagt ved eldre versjoner av Fadervår, slik at dette er lett tilgjengelig når bønnen brukes for eksempel på institusjon for eldre.

Ledd 6 Invitasjon/utdeling

Her angis kun de utdelingsordene som er angitt i Ordning for hovedgudstjenesten.

Ledd 7 Tilsigelse

Tilsigelsesordene er slik som i Ordning for hovedgudstjenesten.

Ledd 8 Takkebønn

Forslaget åpner muligheten for å bruke de samme takkebønnene som i Ordning for hovedgudstjenesten. De to første alternativene er skrevet ut, mens det siste alternativet henviser til hovedgudstjenesten.

Oppsummering

Som gjennomgangen viser, er det aller meste av teksten i denne nattverdbønnen å finne igjen i ulike deler av Ordning for hovedgudstjenesten. Det eneste som ikke finnes i dagens ordning er de foreslåtte innledningsordene og alternativ B i lovprisningen.

Nattverd i særlige situasjoner – soknebud

I tillegg til ordningen for nattverd i særskilte situasjoner – soknebud, er en veiledning til lagt ved saken. Veiledningen skal ikke vedtas, men er et dynamisk dokument som kan oppdateres og endres når det gjøres erfaringer med ordningen.

Oppdatert ordning for soknebud

Nemnd for gudstjenesteliv satte i mars 2024 ned en arbeidsgruppe som skulle lage et forslag til oppdatert ordning for soknebud (NFG 11/24). Arbeidsgruppen bestod av diakon Edel Merete Gervin og sykehusprest Kjersti Østland Midttun. Gruppens forslag ble behandlet i Nemnd for gudstjenesteliv i november 2024 (NFG 35/24).

I arbeidet med ordningen ble det vektlagt at den:

- skal være en enkel å gjennomføre.
- er helthetlig.
- kan gjøres helt enkel når det er behov for det.
- kan bygges ut med flere ledd når det er naturlig.
- har formuleringer som ligger nært opp til bønner og tekster i hovedgudstjenesten.
- skal være mulig å benytte i svært ulike situasjoner (sykehjem, hjemmebesøk).

Betegnelsen

Nemnd for gudstjenesteliv foreslo også en ny betegnelse på ordningen. I gudstjenesteboken fra 1992 er ordningens tittel «Nattverd hos en syk - soknebud». Nemnda mente at denne betegnelsen kan indikere at ordningen kun benyttes av syke. Slik dekker ikke navnet de situasjoner hvor ordningen er aktuell. Nemnda foreslo derfor at tittelen endres til «Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud». Dette er i tråd med betegnelsen dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner. Bispemøtet stilte seg i sin behandling bak denne betegnelsen på ordningen.

Kommentarer til ordningen

Generalrubrikker

Generalrubrikkene angir grunnleggende sider ved den liturgiske ordningen. Forslaget har tilpasset generalrubrikkene i tråd med at ordningen ikke bare benyttes i situasjoner hvor den som mottar nattverden er fysisk syk, men også når psykisk helse, sikkerhet eller andre praktiske forhold forhindrer deltakelse i nattverdfellesskapet i en gudstjenestesammenheng (jf. veiledningens første avsnitt).

- I punkt 1 og 2 er anledningen til å hente nattverdbønner og andre elementer fra hovedgudstjenesten tydeliggjort. Dette er både for å vise hvilke muligheter som finnes og at nattverdforvaltningens primære sted er gudstjenesten.
- Punkt 3 angir hvilke ledd i ordningen som er valgfrie.
- Punkt 4 er informert fra praksis, hvor det har vist seg nyttig med en presisering om at en dråpe vin er tilstrekkelig.
- Etterspørsel etter muligheten for salving er bakgrunn for å omtale både skrifte og salving i punkt 5. Et forslag til hvordan dette kan gjennomføres følger i veiledningen (s 4-9).
- Punkt 6 er revidert i tråd med praksis.

Ordningen

Den foreslåtte ordningen inneholder de samme elementer som nåværende ordning for soknebud, men med følgende endringer:

- I tråd med nattverdbønnene i hovedgudstjenesten er Fadervår flyttet til etter innstiftelsesordene.
- Innledningsordene er forkortet. I ordningen er den trinitariske hilsenen utskrevet. Generalrubrikkenes punkt 2 understreker at også andre hilsningsord, som f.eks. nådehilsen kan anvendes.
- Det er lagt inn valgfri mulighet for å synge en salme før nattverdbønnen.
- Nattverdbønnen er en sammenstilling av formuleringer fra nattverdbønn F i hovedgudstjenesten.
- Forslaget gjør Agnus Dei valgfritt.
- Formuleringen «Ta imot velsignelsen» er ikke ført opp i ordningen.

Høring

Igangsettingen av liturgisaken om sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten presiserte at nattverdbønnene skulle saksbehandles etter kapittel tre i Regler for saksbehandling i liturgisaker (KR 65/23, BM 35/23, § 7).

Reglene for saksbehandling angir at liturgisaker som behandles etter kapittel tre ikke trenger å sendes på høring, § 10. Begge ordningene for nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten i all hovedsak benytter seg av tekst og oppsett som allerede er vedtatt som en del av Den norske kirkes nattverdforvaltning. Det kan derfor argumenteres for at endringene i liturgiene er «mindre liturgiske endringer».

Dette er også i tråd med Bispemøtet vedtak som anbefaler å ta ordningene i bruk slik de nå foreligger (BM 8/26). Reglene for saksbehandling gir Kirkerådet myndighet vedta ordningene slik de nå foreligger, § 12.

Sekretariatet ser ikke noen grunn til å sende forslagene på høring og anbefaler å følge Bispemøtets vedtak og ta ordningene i bruk slik de nå foreligger.

Økonomiske/administrative konsekvenser

De økonomiske og administrative konsekvensene for denne saken er i stor grad avhengig av om Kirkerådet sender ordningene på høring eller ikke. En høring er mer ressurskrevende enn å publisere ordningene og ta dem i bruk med en gang.

Det anbefales å ikke trykke opp nattverdbønnene, men i første omgang publisere dem på kirken.no/liturgi, før de innarbeides i det digitale verktøyet for liturgiske ordninger som er under utvikling.